

ATRIBUTELE FECIOAREI MARIA

1. Un articol publicat în revista *Formula AS*, sub un titlu generic „miracole creștine“ și intitulat „Minunatele numiri și întruchipări ale Maicii Domnului“¹ ne-a atras atenția asupra devoțiunii pe care credincioșii creștini din marile comunități ecleziastice bizantino-slave, orientale, și latine, occidentale o dedică mamei lui Iisus Hristos, Fecioarei Maria.

S-au scris despre această sfântă personalitate a Noului Testament tomuri întregi, lucrări teologice și istorice nenumărate²: apariția Mariei în credința creștină este legată indisolubil, până la suprapunere, de viața dumnezeiescului ei fiu. Ea este activă în Evangheliile atâta timp cât este legată de Fiul ei, de la Buna Vestire la Răstignire. Dar, după câte putem înțelege, Iisus nu se pronunță – în timpul vieții pământești – ca fiind fiul ei. El se considera – așa cum îl considerăm noi, creștinii – mai ales „fiul lui Dumnezeu“. Cel căruia îi spune *Abba!* - Tată. În schimb, pe Maria, Iisus nu o numește decât *femeie*, atât la nunta din Cana Galileii, cât și în momentele ultime, atroce, ale Răstignirii. Când, de pe cruce, îi încredințează pe „ucenicul pe care-l iubea“: „Femeie, iată fiul tău“ (Ioan, 19, 25). Dar Maria, prin cuvintele proprii citate în Evangheliile (Ioan 2, 5; Luca 2, 48) folosește termenul *Fiul meu*, *Fiule* adresat lui Iisus (în Templu și la Cana). Ceea ce a determinat, în istoria gândirii creștine, să fie recunoscută ca *Maica Domnului*, *Mater Domini*, *Mater Christi*.

Recunoașterea a apărut însă câteva secole mai târziu. Principala cauză a fost ambiguitatea acestui titlu. Este Maria numai *mater* pentru Iisus Hristos (*Christotokos*), adică numai aceea care l-a zămislit (născut) sau este și *Mater Domini*, „mamă a Fiului Domnului Dumnezeu“ (*Theotokos*), adică „Născătoare de Dumnezeu“?

Acest concept a fost adoptat – cum vom vedea – la Sinodul de la Efes, în anul 431. Fecioara Maria a devenit recunoscută teologic, începând de pe atunci, ca fiind: *Maria-Theotokos*, adică „Născătoarea de Dumnezeu“ (ceea ce implică faptul că Iisus Însuși este Fiul lui Dumnezeu). *Sancta Dei Genetrix*, *Preasfânta Născătoare de Dumnezeu* este cea dintâi și cea mai importantă conceptualizare.

¹ Sorin Preda, *Formula AS*, XXI, 1000, decembrie 2011, p. 28.

² Ele constituie un corpus care depășește spații geografice și timpuri, în lumea creștină. Enciclopedii, manuale generale, monografii etc., dincolo de doctrine și de confesiuni, oferă cercetării, laice sau religioase, posibilități diverse de informare. O parte dintre aceste studii mariale le găsim în lucrarea *Marie – Le culte de la Vierge dans la société médiévale*, Paris 1996, mai ales în bogatele note de subsol de la p. 563-570 (41 de note!).

2. Cu toate aceste divine atribuiri, probabil și datorită puținelor mențiuni în Evangheliile (cu excepția celei a lui Luca), Maria (denumită în aceste texte numai *mama lui Iisus* ori *logodnica lui Iosif*) nu a atras atenția teologiei iudeo-creștine și greco-creștine. Ultima semnalare evanghelică a numelui Mariei „mama lui Iisus“ o găsim în Faptele Apostolilor (1, 14). În schimb nu vorbește despre ea sau nu o numesc nici Apostolul Pavel în Epistola către Galateni (4, 4: „Fiul Său [al lui Dumnezeu] născut din femeie“), nici Sf. Clement (Episcop de Roma – Papă între 88-97) în Epistola către Corinteni, nici în *Didahia* (celor 12 Apostoli) (sec. I-II).

Primul text post-evanghelic autorizat teologic în care este menționată Maria se găsește în *Epistolele Sf. Ignățiu de Antiohia* (martirizat la Roma în 107), care afirmă că „Iisus Hristos a fost dat de Maria, cea care cu adevărat L-a născut“, având „o dublă naștere“, „din Maria și din Dumnezeu“ (Hilda Graef, 1963, p. 34).

Date mai multe asupra vieții terestre a Mariei se găsesc în unele Evangheliile denumite apocrife: *Protoevanghelia lui Iacob* și *Evanghelia după Maria Magdalena*. Conform relatărilor din aceste texte, părinții ei au fost Ioachim și Ana, iar Ana pare a fi avut ea însăși o naștere miraculoasă, anunțată ei și lui Ioachim de către îngerii trimiși de Sus (Ana este canonizată, mai întâi în Biserica Orientală, abia în sec. XIV). Și ea, ca și, ulterior, Maria, naște un copil destinat „a sluji“ lui Dumnezeu. Biserica Occidentală a decretat, după îndelungi dezbateri, că și în cazul nașterii Mariei există o *imaculată concepție*, atribuită Fecioarei foarte târziu, în 1851. În ceea ce o privește pe Maria, ea apare în Evangheliile atunci când îngerul Gavriil o anunță a fi fost chemată de Cel de Sus a fi mama „preacurată“ a unui copil divin, pentru ca să dispară din aceleași texte evanghelice curând după ce Fiul ei este ucis prin crucificare (o ultimă semnalare, în *Faptele Apostolilor* 1, 14). Nu știm decât din *Evanghelia lui Ioan* (19, 25) despre prezența Mariei la poalele crucii răstignirii, precum o înfățișează iconografia medievală târzie (de exemplu Giotto, Altichiero da Zevio etc.) sau precum spune litania *Stabat Mater Dolorosa (juxta crucem)*.

3. Cu toată remarcabila ei absență din textele evanghelice, această prea puțin cunoscută dar sfântă personalitate nu a fost ignorată de creștinii primelor două-trei secole. Imagini ale ei apar în catacombele Romei (îndeosebi, numeroase în catacombele Sf. Priscilla), iar graffiti, scrise în greacă, în criptele subterane ale unei foste sinagogi – probabil dintre anii 90–250 – s-au găsit în Nazareth. Nu sunt însă semnalate, pe atunci, minuni sau apariții miraculoase. Teologia iudeo-greco-creștină ia act de unica și esențiala ei importanță numai atunci când, la Sinodul de la Efes, i se recunoaște Mariei a fi *Theótokos*, „născătoare de Dumnezeu“ (după ce teologii din Antiohia îi atribuiseră numai calitatea de *Hristotókos*, „cea care a născut pe Hristos“ ca natură umană, nu și ca persoană divină).

4. Sinodul de la Efes a avut o importanță deosebită. Nu numai pentru că Efes era locul unde – se presupune – Maria ar fi murit, dar mai ales prin deciziile canonice care s-au luat, în dificilele circumstanțe, în 431. Lupta se dădea între

teologii din Antiohia – reprezentați, în primul rând, prin Patriarhul Nestorie, și teologii din Alexandria conduși de Patriarhul Chiril. Adversitățile teologice erau mari, după cum am văzut: *Maria-Hristótokos* contra *Maria-Theótokos*. Victoria adepților lui Chiril a consfințit, triumfal, pe Maria ca fiind „Născătoare de Dumnezeu“, *Maria, Genitrix Dei, Theótokos*. Proclamată astfel, Maria reunea umanitatea și divinitatea Fiului său într-o singură ființă. Maria *Theótokos* conferea implicit lui Iisus calitatea de „Fiul al lui Dumnezeu“.

Rezistența și reacția patriarhului Nestorie din Antiohia au continuat după Sinodul din 431. A fost nevoie de intervenția Papei Celestin I care a confirmat decizia Sinodului, ceea ce a condus la excomunicarea (*anáthema*) patriarhului Nestorie. Un „edict“ de la Roma, din anul 433, recunoaște definitiv Mariei calitatea divină de *Theótokos*, pe care o proclamă la Efes, apoi în Biserica Orientală și, în sfârșit, în toată creștinătatea occidentală.

Prin patriarhul Chiril al Alexandriei, Maria devine „o comoară divină a întregii omeniri“. *Maria-Theotokos* începe – mai întâi în Orient, a fi venerată cu entuziastă devoțiune. Prin intervențiile repetate ale patriarhului, Mariei i se stabilește celebrarea în ziua de 15 august (nașterea ei pare a fi fost fixată în 8 septembrie, abia în sec. VI), iar imagistica (mozaicuri, fresce, icoane) urmează multiplicându-se (mai întâi în Orient, mai târziu în Occident). Se pun bazele primelor biserici dedicate ei (Santa Maria Maggiore, la Roma este construită în anii imediat următori Sinodului – 434-435 – în locul altei bazilici, *Santa Maria della Neve*, de către Papa Sixt III) – în care Maria apare alături de Iisus, „coredemptrix“, „co-mântuitoare“.

Tot de atunci, acest personaj al Evangheliilor a devenit un element principal al teologiei creștine. Maria reprezintă dogma fundamentală a religiei lui Iisus: întruparea (*Incarnatio*) dumnezeiască. Prin Maria, „Cuvântul S-a făcut trup“ (*Verbum caro factum est*), Dumnezeu Cel nevăzut S-a arătat omenirii, ca *om*. Prin Maria, „mediatoare, mijlocitoare“ se poate ajunge la Iisus (*Maria Mediatrix*). Iar Iisus a dovedit prin învierea Sa că este Dumnezeu.

Maria este pentru totdeauna, pretutindeni, *Sanctissima Virgo Genitrix*, Preasfânta Fecioară Născătoare de Dumnezeu.

5. În aceste circumstanțe, a început adorația, preaslăvirea Mariei, căreia i s-au atribuit însușiri miraculoase. Mulțimi de credincioși, pretutindeni în lumea creștină, solicită puterii ei divine ocrotire maternă, blândă mângâiere și ajutor miraculos taumaturgic. Maria apare celor ce o invocă, în pioase rugăciuni, copiilor, femeilor, celor ce sunt în mari dificultăți ale vieții, Maria „povățuiește“ și „apără“, Maria este „limanul“ și puterea oamenilor în nevoie. Maria este considerată și o susținere a femeilor nefericite. Ea este însă și „bucuria bucuriei tuturor“ aceloră căroră le împlinește ruga.

6. Nu există atestări doveditoare ale acestor miraculoase puteri ale Mariei. Dar o problemă aparte este *revelația Mariei* – altfel spus, aparițiile miraculoase ale Mariei în percepția umană a credincioșilor. Revelații particulare, personale, sau

revelații colective, publice – ele au avut întotdeauna de înfruntat prudența sceptică a autorităților ecleziastice. În general, acestea se fereau a cauționa naivitatea credincioșilor sau viziunile iluzorii.

La început, în sec. IV, Sf. Grigorie de Nyssa (335-394) relatează despre o apariție a Mariei întâmplată, prin 270, Sfântului Grigore Făcătorul de minuni. Fecioara, însoțită de Sf. Ioan Apostolul i-ar fi adresat chiar câteva cuvinte. Amândoi sfinții erau greci, episcopi ai Cesareei Capadociei. Cinstirea întrupărilor Mariei începe așadar în Orient: legendele se împletesc cu miracole trăite, imaginate, prevestite.

Izvoarele scriptice ale teologiei creștine „oficiale” nu le consemnează. Asemenea evenimente mistice apar „poporului” creștin peste tot în lume (pare-se mult mai puțin în Orientul „locurilor sfinte”) – în împrejurări „comprehensibile” prin cultură, stare socială și referințe istorice. Nu se poate data cu precizie epoca în care au apărut asemenea miracole. În ce măsură le putem da crezare? Duquesne (2003, pp. 159-161) vede în aceste manifestări supranaturale ale pietății mariale consecința unei „neliniști” sociale a credincioși care se îndreaptă spre Maria căutând o „protecție”, o ocrotitoare, o „avocată” care să-i apere în fața unei justiții divine. În Orient, Maria este personalizată ca „sora (lor) geamănă”, „apărătoarea”, „miluitoarea”, „rugătoarea” (gr. *oranta*), „mângâietoarea” (gr. *paramitia*) – adică un „tutore” care să-i „ocrotească” pe pământ. Sec. XIX, revoluția industrială, războaiele (adică șomajul și moartea) răspândeau spaimă în existența precară. Maria era o speranță: *speculum justitiae, mater salvatoris*, „tăria celor singuri”, „limanul și pavăza noastră”³.

Începând de prin sec. XVI, aparițiile Mariei devin cunoscute. Mai întâi, o apariție, în Guadelupa (în sec. XVI), a condus la întemeierea unui centru marial important pentru toată America Latină. În sec. XIX, Maria apare și în Europa. În 1830, în Franța, la Paris, într-o mănăstire din Rue du Bac, Catherine Labouré afirmă a fi avut a spectaculară viziune a Fecioarei Maria. Mănăstirea, până astăzi frecventată de credincioși, a primit chiar vizite pontificale (ultima, a Papei Ioan Paul II), fiind cunoscută sub numele „Medaliei făcătoare de minuni” (*Médaille miraculeuse*). În 1846, Maria se arată în localitatea La Salette-Fallavaux, o minusculă comună rurală (cca 100 locuitori) din regiunea Isère, în viziunea a doi tineri păstori: o bazilică, Notre-Dame-de-la-Salette, s-a construit pe locul apariției. Tot astfel, se pare, la Pontmain, altă mărunță comună (900 locuitori) din regiunea Mayenne (Pays-de-la-Loire), în 1871. Dar cea mai importantă apariție a Fecioarei Maria a fost aceea de la Lourdes, în 1858, când a apărut, de mai multe ori, în viziunile unei tinere de 14 ani, Bernadette Soubirous (1844-1879), intrată în călugărie în 1866 și sanctificată ulterior de Vatican (Lourdes este astăzi cel mai important și mai cunoscut loc de pelerinaj, ca sanctuar marial, din Europa). Acest centru

³ Mergând mai departe în astfel de raționamente, Duquesne 2003 presupune și o „resurgență a cultului zeiței-mame” de la originile umanității (Venus Genitrix, citind lucrări orientale despre o „Grande Déesse Mère”).

de evlavie este egalat, poate, doar de Fatîma, un orășel (7000 de locuitori) de lângă Lisabona, unde în 1917 Maria a apărut conform mărturiilor a trei tinere păstorite, care au văzut-o în șase ipostaze succesive. Aceste două apariții ale Mariei au dus la întemeierea a două sanctuare venerate permanent, până astăzi, în Europa occidentală. Maria a mai apărut la Beauraing (1938) și la Benneux, în Belgia (1933), precum și la Knock, în Irlanda (1879). Mai sunt și alte locuri unde au fost semnalate apariții (între 1928 și 1970, ar fi fost... 200!) la care trebuie adăugate așa-numitele „miracole iconice“ (icoane făcătoare de minuni), care se petrec îndeosebi în Orientul ortodoxiei greco-slave sau în regiunile catolice din sudul Italiei. Ceea ce se poate constata este faptul că Biserica – autoritate supremă – își atribuie misiunea exclusivă de a avea în custodie Tainele Sfinte, a le interpreta și a le apăra în cazul unor revelații „publice“. Aparițiile „private“, de uz „personal“, agreeate totuși de Biserică, interesează mult mai puțin: ele sunt lăsate în seama conducătorilor ecleziastici locali – cum este cazul actual al aparițiilor repetate și îndelungate în timp, de la Medjugorje⁴.

Să adăugăm acum și referințele la sacralitate ca dimensiune universală a Mariei, pentru a înțelege modul de percepere în ortodoxie. Ea este *împărăteasă*, a *îngerilor*; a *Cerului* și a *pământului*, fiind astfel și *acoperământ al lumii* (slav. *pokrov*).

Să observăm însă că, în Orient, numele Mariei apare rareori cu un posesiv personal (*a mea*, *a noastră*) – semn al distanței în umilință dintre înalta și imensa ei sfințenie și cei care, simpli muritori, pe pământ o invocau. Florilegiul poetic al denumirilor ei atributive este un rezultat al unei exaltante adorații bizantine, în imnuri liturgice, în scrieri sacre și în imagistică (icoanele).

7. O atitudine mult mai reținută în limitele dogmelor stabilite, începând din sec. V (conciliul din Efes) pare a se reflecta în terminologia laudativă a Mariei în Biserica occidentală, catolică. Bineînțeles, și în creștinismul latin, Maria este (în rugăciuni), *Sanctissima Mater Domini*, adică *Sfânta Născătoare de Dumnezeu* sau *fericita Mamă care a născut acest Prunc*. În același timp, Maria este *Fecioara slăvită și binecuvântată, blânda și dulcea Fecioară, Fecioara fecioarelor* (cf. *Cartea de rugăciuni*, București). Teologia catolică pare a sublinia mai puțin conceptul de „maternitate“: mai importantă i se pare a fi *castitatea, fecioria roditoare* din textul rosariului (în limba română). Mai rar se face în rugăciuni apel la ea ca *mater misericordiae* (maică a milei) și la *spes nostra* (nădejdea noastră): *ad te*

⁴ *Marie. Le culte de la Vierge* (1996), culegerea de studii mai înainte citată, lasă a înțelege că relațiile despre miracolele mariale (în Occidentul medieval) erau, mai degrabă, un „genre littéraire“. Ele se suprapun povestirilor despre minunile sfinților (care interveneau, supranatural, în ajutorul oamenilor care îi invocau (p. 563-564; autor: Guy Philippart). Miracolele atribuite Mariei în Evul Mediu ar începe prin sec. XI (p. 564, nota 3). Miracolele „sentimentale“ (iubirea venerabilă pentru Maria „mamă“) se deosebesc de cele „militare“ (Maria apără Imperiul). Primele sunt caracteristice Orientului bizantin creștin, cele „militare“, Occidentului creștinismului latin. Se adaugă la toate acestea miracolele „iconice“ – de origine orientală: icoana Fecioarei Maria face minuni, dă semne concrete, revelatorii. De altfel, miracolele mariale bizantine pătrund în Occident după anul 500-600, în primul mileniu. Ele se remarcă prin „subtilități sentimentale“ față de Occident, unde predomină „magia“.

suspiramus, gementes et flentes (căt-re tine suspinăm, gemând și plângând). Și în Biserica Catolică, Maria apare invocată ca o *consolatrix peccatorum* (mângâierea celor păcătoși) sau *salus infirmorum* (salvarea celor bolnavi), precum este ea considerată în Ortodoxie. Rugăciunile și litanile adresate Mariei insistă asupra conceptului „maternității virginală” în amândouă confesiunile creștine. Cu toate acestea, s-ar părea că ortodocșii, chiar dacă invocă o *Maică Precurată, Maica Precista, Preasfânta Fecioară*, totuși mai puțin insistă asupra „purității maternității”. La catolici – într-o *Litania Lamentana*⁵ Maria este numită *Mater* dar *mater purissima / castissima / intemerata (precurată), inviolata (neprihănită)*, demnă de a fi adorată, iubită (*amabilis, adorabilis*). Dar și, mai departe, *Virgo (Fecioară) prudentissima, veneranda, praedicanda, potens, clamens, fidelis (preaînțeleaptă, vrednică de cinste, de laudă, dar și puternică și blândă și credincioasă, cf. trad. rom.)*. Ni se pare însă diferită de *Maica Domnului* a ortodocșilor, pentru care Maria este, în primul rând, „Mamă” (*Maică*). Și nu numai *Maica Domnului*, ci și *a noastră*, a credincioșilor care i se roagă cu evlavie. *Maica* devine și *Măicuța Domnului*: este „apărătoare”, „miluitoare” (= are milă de noi), este „tânguitoare”, înzestrată cu puteri tămăduitoare (ale unor boli fără leac) etc.

În ceea ce privește imnologia marială, Biserica – și cea Orientală, și cea Catolică – se întrec în laude, imnuri și litanii cu infinite atribute metaforice extrase din Vechiul Testament. Astfel apar *Speculum justitiae, Sedes sapientiae, Vas spirituale, Turris Davidica / eburnea, Domus aurea, Foederis arca* (Oglin-*da dreptății, Scaunul înțelepciunii, Vas spiritual, Turnul lui David / de fildeș, Casă de aur, Chivot al legii, trad. rom.*). Se adaugă la acestea unele substantivări poetice gingașe precum *stella matutina, rosa mystica* (steaua dimineții, trandafir mistic) care trimit la afecțiunea credincioșilor pentru *Mater Christi, Mater Dei*.

La ortodocși, metaforele poetice sunt și mai concrete: *holdă nearată, crin neatins, pâinea vieții, rugul cel nears, dulce sărut, izvorul vieții* etc. – în care se pot recunoaște expresii din psalmi și din Vechiul Testament, dar și imnologia bizantină.

Ceea ce deosebește însă radical devoțiunea occidentală de expresia ei orientală este titlul de *Regina* pe care Biserica Romei îl acordă Mariei: *Regina Caeli / Apostolorum / Martyrum / Patriarchanum / Ecclesiae*, care îi atribuie puteri oarecum echivalente cu ale Mântuitorului. (Ar putea fi acestea o consecință a conceptului de *Co-Redemptrix – co-mântuitoare*) pe care Conciliul Vatican II i l-a acordat? Într-un vers ea este *Regina in caelum assumpta*, atribuindu-i-se acea „înălțare la cer” precum aceea a lui Iisus (ceea ce nu este prea clar menționat în Biserica Ortodoxă). Datorită faptului că mormântul Mariei ar fi fost găsit fără trupul ei (dar ar fi rămas înăuntru *brăul* – centura, încingătoarea vestmintelor ei) s-a creat tradiția brăului Maicii Domnului (care ulterior a fost „multiplicat”, prin falsificări

⁵ Acest recitativ se intonează în ziua de 10 decembrie în bisericile Italiei, în cinstea Mariei, a cărei locuință – după credința catolică – ar fi fost adusă de îngeri la Doretto (provincia Ancona) unde este venerată până astăzi, fiind declarată *sanctuar marial*.

nenumărate). Bisericile, cea Occidentală și cea Orientală și-au definit atitudini ușor diferite. Ortodoxia admite „moartea“ Mariei, începând din sec. V: o denumește *Dormitio* (= adormire) și, implicit, fără să numească, înălțarea la cer a Maicii Domnului. Catolicii o denumesc *Assumptio*, această înălțare la cer, fără urme pe pământ, și vorbesc de *Madonna Assunta*, de *Assunzione* (it.) a Mariei, în sărbătoarea din 15 august. O primă frescă reprezentând această *Assumptio* miraculoasă a Mariei apare însă numai în sec. VIII, în construcția bazilicii San Clemente din Roma. După câte știm, abia în 1954 o enciclică a Papei Pius XII o situează pe Fecioara Maria printre înaltele ierarhii de lângă tronul Sfintei Treimi, încoronată, la dreapta lui Iisus, și având o triplă diademă. Ea este *Regina Mundi*, *Lumen Gentium*, *Mater Ecclesiae*. Față de aceste metaforizate denumiri ale Mariei, în Occident, Biserica Orientală nu are alți termeni corespunzători decât *Împărăteasă* și *Stăpână* (cel din urmă transpune lat. *Domina*, pe care Occidentul l-a adoptat mai târziu, în Evul Mediu).

8. Atributele Mariei, puterile miraculoase ce îi sunt, prin credință, luate în considerare, diferă într-o oarecare măsură, în creștinismul oriental și în cel occidental.

De bună seamă, o serie de atribute sunt identice. După sec. V, când i s-a recunoscut însemnătatea teologică, Maria este *Theotokos*, *Mater Domini*, *Maica Domnului*. Bineînțeles, amândouă Bisericile recunosc nașterea miraculoasă, virgină, a lui Iisus. Este o dogmă fundamentală. Dar teologia creștină occidentală a introdus și conceptul de *virginitate perpetuă*. Această teorie pare-se a fi fost contestată de unii specialiști (laici) care, bazându-se pe anumite pasaje din Evanghelie (Matei 13, 55, Marcu 6, 3 și Ioan 2, 12) care, înțelegse *à la lettre*, ar putea sugera faptul că Iisus ar fi avut frați și chiar surori. Teologia catolică „oficială“ nu ia în considerare aceste afirmații. Biserica Ortodoxă preferă să păstreze în cultul Mariei misterul unei venerații totale.

9. Se poate observa cu ușurință că Biserica Occidentului romano-catolic a supus devoțiunea marială unor analize teoretice care de la un Conciliu la altul formulau cu strictețe dogmele. Ceea ce îndepărta expresia cultului popular al Mariei de înalte discuții teologice. Îndrăznesc a afirma că Maria – catolică – *admirabilis, potens, veneranda* apare unui credincios ortodox oriental ușor diferită – chiar prea solemnă – față de imaginea devoțiunii ortodoxe. Pentru acesta, Maria este mai puțin dependentă de teologie, dar mai cald apropiată de credincioși. Mai mult chiar, ea este învăluită de un impenetrabil *mister*. De la acest infinit *mister* putem noi, credincioșii, aștepta – invocând-o, prin rugăciune – totul. Ea este *Măicuța Domnului*, *multmilostiva Maică*, poate chiar *soră geamănă*. Credincioșii, „aprinși de rănille trupești“, neputincioși, îi cer ajutor. Ea îi mângâie (*Mîngîietoarea*), știe să primească „tânguirile“ omenești (*Tînguitoarea*) și, bineînțeles, să tămăduiască maladii (mai ales pe cele incurabile) (*Vindecătoarea*). Rugăciunile noastre către ea abundă în superlative: *O, Preasfântă și preabinecuvântată, atotputernică, atotmilostivă*: „strig din adâncul inimii către Maica Dumnezeului nostru“, „Preasfântă Stăpână a mea“ etc. Maria este *aproape* de cel care îi solicită ajutor

– iar acatistele, Paraclisul ei nu cuprind numai laude și slăviri, ci mai ales convingerea mistică a credincioșilor simpli, necunoscători ai doctrinei dogmelor: Maica Domnului „se roagă pentru noi“, „cei săraci și năpăstuiți“. „Ea ne cunoaște, ne iubește și suferă pentru noi“. Sorin Preda, autorul articolului citat, completează această încredințare pioasă: „Preacurata Maică veghează. Ea este limanul și pavăza noastră. La ea găsim alinare și înțelegere, odihnă și ajutor. Este mamă și femeie, purtătoare a rugăciunilor noastre către Cer. Fără ea, am fi orfani, rătăcitori și fără sprijin“ (art. cit., p. 20).

10. Asemenea considerații generalizante – de bună seamă sub semnul unor impresii laice – ar putea dezvălui unele distanțe teologice (poate chiar de comportament religios) între Ortodoxie și Catholicism. Biserica Orientului creștin cultivă *Misterul Mariei*, pe care îl proslăvește și îl invocă în rugăciuni, fără întrebări adiacente; în același timp Biserica Catolică a Occidentului încearcă să-l înțeleagă (în termeni umani), să-l definească dogmatic, conformându-se interpretărilor raționale ale textelor sacre.

Dar cultul Fecioarei Maria poate „coborî“ și între oameni, prin evlavie și credință.

Tot astfel sunt bunăoară miracolele „iconice“: „întruchipări“ ale Mariei în icoane venerate ca „făcătoare de minuni“ (în Moldova, în două mănăstiri, într-o icoană, Maica Domnului are trei ochi sau trei mâini, fiecare reprezentare având legenda ei supranaturală). În alte mai rare apariții și lăcrimări (în mănăstiri) se dovedește o devoțiune (monastică) profundă, câtuși de puțin doctrinar orientală. Credința ortodoxă preferă *Misterul Mariei – Taina* – și mai ales *Minunile*. Așa cum spune Lucian Blaga, care nu strivea „corola de minuni a lumii“. Adică un alt mod – oriental-ortodox – de credință *quia absurdum!*

11. Ajungem – nu fără a ne teme de greșeli de apreciere, de contraziceri și opinii partizane – în sfârșit, la o concluzie surprinzătoare. Ortodoxia aduce *mai aproape* de biata noastră existență omenească pe Fecioara Maria, „Născătoare de Dumnezeu“. *Maica Domnului* rămâne în *Mister*. Credincioșii își aleg din *Mister, din Taina* minunile și căldura și speranțele credinței în Maria – „izvor dătător de viață“, în puterile ei mistice. Biserica Occidentală este și ea conștientă de misterele existenței terestre și celeste care o însoțesc pe *Mater Dei Genitrix*: dar, în plus, ea definește și ordonează limitele mistice ale Adorației. O creație teologică medievală aduce poporului credincios rugăciunea marială principală *Ave Maria / Gratia plena...* Dar ajung oare întru totul asemenea enunțuri teologice până la „poporeni“, până la vulg? (Uneori ele au nevoie de „volgarizzamenti“). Mi-aș permite o observație: în unele țări catolice orientale (Polonia, Slovacia, Lituania), acolo unde catolicii viețuiesc alături de ortodocși, tendințele de „apropiere“ ale imaginii sacre a Mariei de credincioși apar evidente. Pontificatul lui Ioan Paul II, dedicat Mariei – în stil catolic polonez, sub icoana miraculoasă a Fecioarei de la Czestochowa – a fost prețuit unanim de creștini, atât în Orientul ortodox slavo-bizantin, cât și în Biserica Occidentală. Vorbea despre *Dormitio (Adormirea)* a Mariei, implicând bineînțeles și o *Assumptio!* Am înțeles

astfel că o mai mare putere religioasă are căldura apropierei spirituale dintre credincioșii creștini decât interpretările teoretice ale dogmelor. Teologia poate crea distanțe și clivaje în cultul Mariei, dar Fecioara, *dulcis clemens, pia Mater misericordiae*, este „bucuria bucuriei tuturor“. Evlavia unește.

Vulgul, în rugăciuni, poate **crede**, simplu și profund, „necercetând“, *Misterul* infinit al Mariei sau poate – ca în Occident – să caute a-l **înțelege** prin teologie – în dogme.

Amândouă căile devoțiunii – și Taina, și Cunoașterea – conduc la Maria. Pentru că Maria-Fecioara, *Matrix Domini* a apropiat umanitatea creștină de Dumnezeu.

P.S: Am rămas plăcut surprins, citind în revista *România literară* (2012, nr. 7) o culegere de poeme, adunate sub titlul *Flori duhovnicești pentru Măicuța Domnului* ale lui Marius Ianuș. Versurile poetului sunt impregnate de o religiozitate care face apel cu evlavie la multe dintre atributele și numele Mariei, existente în textul de față. Alături de *Măicuța Domnului*, *Măicuță bună* („ajută-mă în toate, nu mă lăsa“!), întâlnim metaforele și denumirile din *rozariul* catolic și din litanii: *Mistică Roză*, *Crinul Ascuns*, *Regina Îngerilor*, *Regină a Stelelor*, *Leagăn al Suspinelor*, *Minunată Stăpână*, *Crăiasa / Împărăteasa sufletului meu* etc. – ceea ce transformă poemele lui Marius Ianuș în tot atâtea rugăciuni pioase. Ce importanță mai poate avea apartenența confesional-teologică? Poemele sunt ale unui profund sentiment creștin *uman*, *off limits* de venerație a Fecioarei Maria, iubită de cei care o invocă.

Prof. ALEXANDRU NICULESCU

Bibliografie

- Michael O'CARROLL, *Teotokos*, ed. Liturgical Press, Minnesota 1982.
- Jacque DUQUESNE, *Marie*, ed. Plon, Paris 2003.
- Hilda GRAEF, *Mary. A History of Doctrine and Devotion*, ed. Sheed-Ward, London, 1963.
- Giovanni Paolo II, *Totus Tuus nel tempo e nell'eternità* (Preghiere a Maria, ed. Paolina).
- *Carte de rugăciuni – Sfânta Liturghie*, ed. Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București.
- *Psaltirea, Paraclisul și Prohodul Maicii Domnului al Sf. Dimitrie al Rostovului*, ed. Buna Vestire, Bacău 2000.
- *Sfântul Rosariu*, trad. rom., Arhiepiscopia Catolică, București 2003.
- *Marie. Le culte de la Vierge dans la société médiévale*. Études réunies... Préface de Georges Duby, ed. Beauchesne 1996.